

Töö ja Tervis

Sotsiaalpoliitiline kuukiri

Eestimaa Haigekassade Liidu ja Sotsiaalse Arengu Eesti Ühingu häälekandja

Nr. 12

Detsember 1930. a.

VI aastakäik

Tellimise hind postiga: aastas . . . 100 senti 6 kuu peale . 55 „ 1 „ „ . 10 „ Välismaale aastas 150 s.	Ilmub kord kuus. Talitus ja toim.: Tallinn, V. Pärnu 31—5. Tellimisi võtavad vastu kõik haigekassad ja postiasutused. Hind 10 senti.	Kuulutuste hinnad: 1 lhk. kr. 20.— 1/2 „ „ 10.— 1/4—6.— ja 1/8 lhk. „ 3.— Teksti ees—50% kallim
---	--	---

SISU: 1) Reaalpalkade küsimus — *Dr. Eugen Sterni* järgi. 2) „Elanto“ ja elu. Töökaitse Põh-jamaade suurimas ühistegelises asutuses. 3) Kool ja haigused (mumps — sülje-näärme põletik) — *Dr. Aug. Veltman*. 4) Kodustest arstimisvahenditest — *prof. Dr. A. Grotjahn*. 5) Ischias (puusavalu) — *prof. Dr. A. Schuster*. 6) Ujumisbasseinid ja silmahaigused — *Dr. K. Suszmann*. 7) Mõnda kaitseprillidest — *Dr. K. Thomalla*. 8) Suri ja rahu. Inimese viimne tund olgu vaikne. 9) Sotsiaalkindlustusest Eestis. 10) Töökaitse. 11) Küsimused ja vastused. 12) Pildid. 13) Lugejale.

Reaalpalkade küsimusest.

Kuna Rahvusvahelisel Sotsiaalse Arengu Ühingu Liidu praegu küsil on reaalpalkade ja kõrgete palkade küsimuse üring, toome siinkohal dr. Eugen Sterni kõne kokkuvõtte.

Dr. Stern, Tšehhoslovakkia sotsiaalkindlustuse keskasutuse peasekretär, pidas selle kõne viimasel Sotsiaalse Arengu Ühingu Liidu kongressil sissejuhatuseks eelseisvale üringule.

Oleks täiesti vale seisukoht, kui meie tahaks, nagu enne ilmasõda, tegemist teha ainult seadusliku töökaitsega. Enne kui maksmanna seadusi laste, naiste ja emade kaitseks, maksimaaltööpäeva kindlaksmääramiseks, peab olema tööliiskonnal vastav elamisstandard. Kui seda ei ole, siis võib ette tulla, et paljud, kelle kaitseks need seadused on antud, neid omale koormaks peavad. Kui tööline ja väike ametnik küllaldaselt palka ei saa, siis, loomulikult, tarvitab ta igat juhust seadusevastaste ületundide tegemiseks, ja lühema tööaja tervishoidlik kui ka kultuuriline tähtsus tema suhtes muutub illusiooniks; tema abikaasal puudub võimalus ennast pühendada laste kasvatamisele ja ka viimased, alatoitluse ja tarviliku kasvatusliku hoole puuduse tõttu nõrgestatud, peavad varakult asuma tööle, mis sugugi ei vasta nende arenemata kehajõule. Kui see suurtööstuse arenemise algaastail mõjus kahjulikult inimkonna tööjõule, siis mõjub tema tänapäeva tõusnud tööja elutempo intensiiviteedi juures otse mõrtsukalikult. *Esimene eeldus tagajärjerikkaks sotsiaalpoliitikaks on järjekult töötavate kihtide vastav elamisstandard.*

kinnitavad rahuloluga, et meie majandusliku ja sotsiaalse elu tõostusliku ajajärgu arenemine on selles suunas soodne ja laseb vaadata tulevikule vastu suurema optimismiga. Tehnilised leiutised, mis võimaldavad kaugelt suuremat toodangut, ja proletariaadi vabanemisiikumine, mis eriti tugevaks muutus XIX aastasaja lõpuks, on parandanud tuntavalt tööliiskonna ostujõudu. Professor Sombart toob omas kuulsas töös „Moodne kapitalism“ (III jagu lhk. 513) eeltoodu kinnituseks arvud reaalpalkade arenemise kohta Prantsus- ja Inglismaal ja Ameerika Ühisriikides XIX aastasajal ja XX aastasaja algul:

Prantsusmaal (1900 a. indeks = 100):

1810	55,5	1870	69,0
1820	53,5	1880	74,5
1830	54,0	1890	89,5
1840	57,0	1900	100,0
1850	59,5	1910	106,0
1860	63,0		

Inglismaa Am. Ühisriigid
1913. a. indeks = 100

1790—1799	37	—
1800—1809	41	—
1810—1819	41	—
1820—1829	47	—
1830—1839	47	48
1840—1849	49	56
1850—1859	58	52
1860—1869	63	53
1870—1879	74	77
1880—1889	84	85
1890—1899	98	103
1900—1909	102	103

Kõik produktsioonist osavõtavad tegurid

1913	100	100
------	-----	-----

Mis järeldab Sombart nendest arvudest? „Kolm arvrüda on üksteisega täielikus kooskõlas. Kuna nemad eraldi üksteisest tekkinud on, võib neid usutatavena võtta. Selle järelduseks on: reaalpalk on XIX aastasaja algusest kuni ilmasõjani rikkalikult kahekordseks muutunud. See tähendab: *Palgatöölise klassi ostujõud on nüüd kaks korda nii suur, kui ta oli saja aasta eest.*“

Vaatleme edasi prof. Sombarti järeldusi töölisklassi osa kohta rahva varandusest. Sombart kirjutab: „Kuidas on aga muutunud selle aja jooksul väärtus, mis sellele ostujõule vastab, mõõdetult tööajas? Vastuseks on: mitte sugugi. Sellele reaalpalka ostujõu kahekordseks muutmisele vastab täpselt töövõljaluse tõus, mille suhtes mina teiste arvutluste läbi tulemusele jõudsin, et ta viimase saja aasta jooksul kahekordseks on muutunud. Selle järelduseks on, et töölisklass sama osa ühiskonna toodangu hulgast omale saab, mis ta 100 aasta eest sai.“

Kui meie selle Sombarti hüpoteesi võtame tõena, võime siiski vaadata tulevikku optimistidena ja täie õigusega. Töölise ostujõud on muutunud kahekordseks ajajärgul, mil valitses individuaalne ettevõtjaskond, ajal, mil poliitiline demokraatia hakkas alles selguma. Ilmasõja lõpust alates märkame meie kõigis maades kiiret produktiviteedi tõusu, mis ei ole saavutatud üksnes tehniliste uuendustega, vaid ka astmete viisi edeneva tootmise terviku ökonomiseerimise ja ratsionaliseerimisega. Samal ajal on tugevnenud poliitiline demokraatia ja hakkab aeglaselt kuid kindlalt ka majanduslikel alal mõju avaldama. See on nähtus, mida tuleb märkida töötava klassi kasvava osavõetuga üldhäälu töstmisel.

Majandusliku demokraatia ajajärgul loodame meie töötavaid kihte mitte üksinda vaesusest välja kiskuda, vaid oleme kindlal veendumusel, et korda läheb töölisklassi tõsta praeguse keskklassi seisukorda, keskmise jõukuse tasapinnale, kusjuures enam ette ei tule alalised ja teravad erandid, nagu see tänapäev harilik nähtus.

Missugune ülesanne on selles arenemises kõrgete palkade poliitikal, seda selgitavad järgnevad read.

*

Enne kui rääkida kõrgete palkade poliitika sihtidest, ei oleks üleaarune juhtida tähelepanu mõnele iseenesest mõistetavale asjaloole, missuguseid nende mainimata jätmisel ehk valesti käsitada võidak:

Meie ei räägi ühtegi sõna palgakõrgendamise üle; seda ei saaks teha mõned ettevõtted või isegi terved tööstusharud ja sarnane palgatõstmise neis oleks kahjulik nii ettevõtjatele, kui ka töölisele. Kõrgete palkade poliitika on omas sisus kauge ulatusega poliitika, mitte aga üks tormav ulativism, milleks teda tema vaenlased tembeldav.

Ei saa aga tähelepanemata jätta, et masinatehnikka ja pangakrediitpoliitika arenemise tõttu viimastel aastakümnetel palkade seisukoht teiste tootmiskulude seas suurtõustuses oma tähtsuse on kaotanud. Mõõduandvat rolli mängivad väljaminekute seas väljaminekud, mis tehtud uute moodsamate masi-

nate muretsemiseks kui ka pangakapitali protsendid ja amortisatsioon. Eriti masinaid tuleb ikka ja ikka vahetada, sest uued leidused muudavad vanad konkurentsi võimetuteks. Suur kartus palgakõrgenduse ees on töösturite verre jäänud traditsioon, mis pärit käsitsi töötamise ja suurtõustuse algaajajärgu ajast.

Meie oleme ka selles teadlikud, et palkade kõrgendamisega peab kaasas käima püüde produktiviteedi tõstmiseks ja kahjude ärahoidmiseks, kui ka sisseseade ja töötamisviiside ratsionaliseerimiseks. See on võimalik ja sagedasti ka tegelikult ettetulev juhus, et ratsionaliseerimine enesega kaasa toob kokkutõmbamise ettevõttes ja selle järeldusel mõnedki töötajad vabanevad.

Järelikult tekib osaline tööpuudus, loomulikult möödamineva iseloomuga, seni kui ratsionaliseerimise läbi vabanenud töölisel ettevõttes mõnele teisele tööle võetakse, või kuni neil korda läheb tööd leida mõnes teises tööstusharus. Selletõttu on tänapäev tööpuuduse vastu sundkindlustus mõõdapääsemata tarvidus.

Kõrgete palkade, kõrgenenud ostujõu ja sellega ühenduses ka töötavate hulkade kõrgema elustandardi poliitika seisab tihedas rippuvuses teiste sotsiaalpoliitika ülesannetega. Sotsiaalpoliitika peab ehitama kindla tammi, et kindlustada üldiseks saanud keskmise jõukuse tõusnud tasapinda. Nendest sotsiaalpoliitika ülesannetest võiks nimetada ainult tähtsamaid.

Kõige pealt peab kõrvaldatama kerjamine puuduse pärast, nälga ja viletsust, mille teravemises isik ise süüdi ei ole. Siiaajani purustavad ja mürgitavad need pahed veel paljud inimesi ja nende ülevalpidada oleivad perekondi nii füüsiliselt kui moraalselt. Nende pahede kõrvaldamine on sotsiaalkindlustuse ülesandeks. Sotsiaalkindlustus peab ilmast kõrvaldama nälgiva proletariaadi tagavaraväe, andes neile elamisminimumi, kes tööd teha tahavad, seda aga ei saa teha tööpuuduse tõttu, või järele tööd ei suuda teha ajutiselt (haiged, emakssaajad, vaesedlapsed), või jäädavalt (vanad, invaliidid).

Kuigi sotsiaalkindlustuse läbiviimine on väga kallis, vaadeldes rahvusliku üldtootmise vaatepunktist, kujutab tema enesest haruldast majanduslik kokkuhoiu süsteemi. Üldise sundkokkuhoiu läbi võimaldab ta töölisele rasketel aegadel, mille tekkimises nemad süüdi ei ole, nende hädaliste tarvete rahuldamise. Sotsiaalkindlustus annab tööpuuduse all kannatajad produtseerimisele kehaliselt ja ja vaimliselt murdumata tagasi, annab haigetele ja vigastatutele tagasi võimaluse edaspidi tegevust jätkata, tema kõrvaldab vanaduselt suured mured ja häkiliselt invaliidsusest hirmu, mis siiaajani neile omased. Sellega tõstab tema tööõõmu kindlustatud isikute juures seni kui nad veel töövõimulised. Need kõik on väga tähtsad momendid, mis rahva üldtoodangut kindlustavad ja tõstavad.

Kõrgema palgatasapinna alalhoidmiseks ja ebapuhtate püüete kõrvaldamiseks palkade allasurumisel on tarvis nõuda minimaalpalgade tingimuste arendamist kollektiivlepin-

gute abil ja kollektiivlepingute sunduslikuks kuulutamise kindlustamist. Selleks peame meie nõudmisega esinema, et ühel lähemal rahvusvahelisel töökonverentsil arutusele võetakse kollektiivlepingute sunduslikuks kuulutamise küsimus.

Palkade tõstmise vastu toodakse ette kõige pealt, et palkade tõstmise läbi tõusevad ka ainete hinnad, sest palkade tõstmine suurendab valmistuskulusid. Palkade tõstmine jääda ainult vormiliseks toiminguks, kuna üldise hinnatasapinna tõusu tõttu töölise ostujõud või reaalpalk jääda endiseks.

See väide on oma ülduses täiesti ebaõige. Meie juba ütlesime eelpool, et palgakulud viimasel ajal toodangus järjekindlalt vähe- maks ja vähemaks jäävad. Oigustamata hin- dade tõusule teeb tõket konkurents, mis ennast avaldab vaatamata kõikidele kartel- leerimispuüetele ja tollipiiridele välismaa kaupade suhtes. Toiduainete ülemäärase kal- linemise vastu üksikmüügil tööstuskeskkohta- des võib võidelda tarvitajate omaabiühingute kaudu. Võib nimetada ka terve rida suur- tehaseid, kes oma tööliste palgatasapinna kõrgemal hoidmise otstarbel on asutanud tähtsamate elutarvete müügikohad, kuhu kaupa ostetakse suurel määral ja edasi müüakse ilma kasudeta.

Palkadefõus on harilikult majanduses ter- veks tõukejõuks tootmise oikonomiseerimiseks ja ettevõtte reorganiseerimiseks. Ei raisata enam inimtööjõudu, mida enne tema odavuse tõttu teha sai. Igale poole, kuhu vähegi saab, paigutatakse inimeste asemele mehaanilised abinõud. Sellega kiirustatakse tootmiseprot- sessi, mis omakorda muudab inimtööjõu kall- maks. Tõenduseks oleks järgmine tõsiasi: Mida madalam on kusagil maal tööliste laiade hulkade elustandard, seda suurem on sellel maal kõrgema klassi majapidamises ja isikli- ses teenistuses töötavate isikute arv. Sellest selgub, mispärast Euroopa kaugele taha on jäänud Ameerikast majapidamises aega ja vaeva kokkuhoidvate sisseseadete tarvitusele võtmises.

Tõendus, et kõrgendatud palgad toovad enesega kaasa üldise kallinemise, on täiel määral ümberlükatud majandusvahekordade arenemisega Ameerikas. Mitmete aastate jooksul — alates ilmasõja algusest — tõusid palgad Ameerikas kõrgemale ja kõrge- male ja ületasid kaugelt samal ajal Ameerika- kas tõusnud kaupade hinnad. Ameerikas tõusis palkade reaalkaasutus ja ostujõud võrd- lemisi väga kiirelt ja peaasjalikult tänu toot- miskulude allasurumisele. Viimane saavutati igasuguste kaotsiminekuete ja raiskuminekuete ärahoidmise läbi, edasi, ettevõtete töövõime suurendamise ja massiartiklite sisemise ostu- jõu suurendamise tõttu.

Harilikult, vastu vaieldes kõrgete palkade poliitikale, ütlevad tema vastased, et kõrged palgad vähendavad tööandja kasu ja võtavad ära investeerimise võimaluse, mis aga ette- võtete rationaliseerimiseks hädatarvilik. Ka see vastuväide ei pea paika. Kas ei kulutata ettevõtja kasud väga sagedasti luksusliku laristamise ja paljumaksvate liialduste peale

väga kitsas ringkonnas? Kas ei ole teiselt- poolt parimaks investeerimise võimaluse tõen- duseks alaliselt kasvavad väikekokkuhoidjate hoisummad rahaasutustes, organiseeritud tarvitajate hiiglaettevõtted Inglismaal, Šveit- sis, Saksamaal, Tšehhoslovakkias ja mujal? Ja kas ei ole kõige tabavamaks vastuväidete ümberlukkajaks tõsiasi, et tootmine madala palga maadel nii tehniliselt kui ka organisa-

Töölisperekonna kolm külalist: Mure, Külm ja Nälg.
(Das kleine Blatt).

tooriliselt on seismas ühel kohal ehk isegi tagasi läinud, kuna aga kõrgepalga maadel tema õitsma on lõõnud ja tehniliselt kõige ilma eesotsas seisab.

Laseme rääkida laialiste töörahva kihtide ostujõust ja tootmisvõimalustest ühel Ameerika suurtööstuse tuntavamal esindajal. W. C. Durant, üks General Motor Co juhtidest kirjutab (Vossische Zeitung 19. V. 1929) järgmiselt:

„Saksa tööstus peaks sellele veendumusele tulema, et seisukorra parandamine suurel määral sellest äraripub, et tööline oma osa kasust saaks kõrge palga näol. Ükski maa maailmas, kus palgad madalad, ei saa kiidelda jõukusega. Kõrged palgad töölistele tähenda- davad tarvitamise tõusu. Ka meil Ameerikas mõeldi kümnete aastate jooksul, et madalate palkade abil saab suurt kasu. Meie oleme aga nüüd vastupidisele arvamisele jõudnud. Meie tööstuse õitseng algas sellest momendist, mil me laiad rahvamassid muutsime tarvita- misvõimulisteks. Tööline ei pea omama üksinda katust pea kohal, sööki, jooki ja tarviličku riietust, temal peab võimalus olema teatud

mõõdul elumõnudest osa võtta. Seda saab ta ainult siis, kui tema sissetulek lubab talle rohkem väljaanda, kui seda nõuavad igapäevased elutarvidused. See tarkus võib paista naeruväärsena, kuid tema järelduseks on elavuse tõus kõigis tööstusharudes. Parem riieus, paremad jalanõud, mis tööline enesele lubada võib, elustavad kõigepealt riieus- ja saapatööstust ja kaudselt teisi tööstusi. Ka kaubandus suureneb kiiresti tarvitajate hulka suurenemisega.“

Ei ole huvitusega, mis mõtleb Euroopa tööliskond sellest Ameerika tööandjaskonna ümberorienteerumisest. Saksa puutööliste liidu esimees Tarnov ütles Saksa Sotsiaalse Arengu Ühingu vaeluskoosolekul:

„Ameerika ettevõtjad ei ole kindlasti mitte rohkem sotsialistid, kui Saksa omad, kuid nemad on tehnilis-majanduslise arenemise läbi sunnitud olnud teisele arusaamisele jõudma. Tööstusmajanduse arenemises on sarnane ajajärk, kus kõrgete palkade tarvidus tugevamaks töukemootoriks on tootmises ja terves majandusel. On sarnane ajajärk, kus kõrgete palkade tarvidused ei saa isegi siis kõrvale puigelda, kui sa ettevõtja oled. Meie majandusele ja meie sotsiaalsele elule oleks suureks võiduks, kui ka meie ettevõtja sellele arusaamisele jõuaks.“

Meie usume seda kindlasti, et Ameerika majanduslikud alused ja võimalused täiesti teised on hiiglasuure siseturu tagajärjel. Meie usume ka, et meie elustandard Ameerika omast maha jääb seni, kuni Euroopa läbilõigatud on tollimüüridega, mis takistavad igasugust eluavaldust ja võimaluks teevad otstarbekohase tööjaotuse terve Euroopa tarvis. Kuid miks peaksime meie ainult ettevõtte organiseerimise ratsionaliseerimise, tüpiseerimise ja automobiliseerimise suhtes Ameerikale järeleaimama, kuid mitte kõrgete palkade suhtes? Kas ei ole siis nende arenevad majanduselu nurgakivide vahel loomulikku sunnipärast sisemist ühtlust?

* * *

Ja nüüd lubatagu veel kõnelda kõrgemate reaalpalkade mõjust sisetarvitusele. Kui töölisele võimalus antakse paremini riietuda, rohkem pesu ja riideid tarvitada, paremini elada, ennast paremini toita ja oma lastele rohkem õhku ja valgust muretseda ja tervele perekonnale rohkem vaba aega lubada, kas ei tähenda see suurt võitu tervele meie kultuurile ja sellega ka meie rahvamajandusele. Missugune eraettevõtja julgeks vastu rääkida sarnasele rahvajõu ja omaduste terviku võidule? Täie õigusega seadis Viini sotsioloog Goldscheid „kaubaökoonomia“ ja „inimökoonomia“ kõrvuti.

Kuipaljud ettevõtjad kaebavad kauba mineku puuduse üle, kuipalju viha ja põlgust külvavad riikide ja rahvaste vahele majanduspoliitilised võitlused uute turgude ja müügipiirkondade pärast, kuipalju kerkib üles ikka ja ikka uusi põhjuseid majandusimperialistlikkudeks püüeteks! Sellepeale vaatamata jäetakse meil Euroopas kodune turg hoole- tusse ja väga sagedasti vähendatakse üksikutel maadel enne hästi sissesetatud fabri-

kute arvu, kui antakse kodumaisele tarvita- jale samu soodustusi, missuguseid peale sun- nib välismaa.

Ja ometigi muutub tugevamaks mitte üksinda kodumaise tarvitamise, vaid ka toot- mise võime, kui meie anname töölisele võima- luse suurema hulga toiduainete, jalanõude, pesu, raamatute jne. tarvitamiseks. Suurem kaupade läbimüük kutsub välja hindade ala- nemise, kuna iga kaubatüki valmistamisele langeb vähem osa üldkuludest. See on just tähtsaim suurtööstuse erisoodustus. Selletõttu just said mitmed ettevõtjad — üldtuntud on muidugi Ford — oma toodangu suurenemi- sega ühel ajal tõsta palku ja alandada oma saaduste hindu.

See majandusmoraal, mis väljendatakse tuntud ütelsega „tee tööd ja hoiä kokku“, oli õige käsitsi tootmise ajajärgul. Nüüd sel ajal on õigem uus ütelse „teed tööd ja tar- vita arukalt“. Ei inimlikust ega ka rahva- majanduslikust seisukohast, väljaminees ei saa eeskujuks seadida, näiteks, talumeest, kes töötab kuni nõrkemiseni ja äärmuseni kokku hoiab, kes pea kõik oma saadused linna turule viib ja ise oma perekonnaga alatoit- luse all kannatab. Sellevastu on tööline, kes tuntava osa oma töusvast palgast ühes oma perekonnaga otstarbekohaselt ära tarvitab, tuleviku lootus nii kodumaisele tööstusele kui ka siseturu edasiarenemisele. Igasugune massi elustandardi tõus tähendab ühtlasi massi kultuuri ja tsivilisatsiooni tõusu. Kui aga hädalised tarvidused ruttu kasvavad, siis laiade rahvakihtide püüd elustandardi tõstmise sihis on ühtlasi ka toukejõuks toot- mise tõusule.

Need püüdmised suunduvad kõik majan- duslikku demokraatiasse; selles aga jääb kindlasti vähemaks marmorist erapaleede ehitamine, kuid tõuseb ikka enam ja enam mugavamate standartelumajade ehitus. Sa- muti tasub ennast kindlasti enam suurel vii- sil rahvale lihtsate autode valmistamine kui luksusaute tootmine. Kõrgemad palgad tähendavad suuremat massiartiklite tarvita- mist ja sellega ühes ka nende artiklite val- mistamise suuremat tulukust. Nemad tähen- davad ühtlasi ka rahvamajanduslikult kahju- likkude luksusartiklite tootmise langust, kuna viimased laiadele rahvakihtidele on kätte- saamatud.

Nagu juba öeldud, on Euroopas elustan- tardi tõus takistatud tema ebaratsionaalse majandusorganisatsiooni tõttu, mis segab suurettevõtete arenemist, otstarbekohast kau- pade jaotamist ja organiseeritud tööjaotust üksikute maade vahel. On olemas maid, kus puudub kivisüsi, on olemas teisi, kus teda ülekülluses, on olemas maakohti, mis oma iseloomu poolest kohased on ratsionaalsele põllumajandusele või jälle tööstuslisele toot- misele, on olemas maid, mis nagu loodud on kvaliteetkaupade valmistamiseks, ja ei puudu ka sarnased maad, kus kõige kasulikum eks- pluateerida nende metsarikkust. Nüüd aga takistavad üheltpoolt tollimüürid võõramaa edavamate ja sagedasti kvaliteedi poolest pa- remate kaupade maale pääsemist, teiselt poolt aga põhjendatakse madalaid palku maades

ilma suurema siseturuta tarvidustega odavalt eksporteerida, et äravõita naabrimaade tollimüüre. Mõlemad olukorrad viivad aga tõelikult vastavad maad vaaseskjäämisele vastu ja nõrgestavad nende tootmist ja tarvitamist.

Kuid sarnane teiste kahjuks eraldatud maade majandus lõpeb kord kindlasti samuti, kui omal ajal teistest majanduslikult eraldatud linnade ja provintside-ajajärk. Raadio, auto ja lennuk ühendavad ikka rohkem ja rohkem tervet ilma ja teevad ka Euroopa majandusliku ühtluse peatselt tõsiasjaks. Kuid majanduslist ratsionaliseerimist ei tule läbiviia mitte üksinda rahvastes ja riikides, vaid ka rahvaste vahel. Maad ja riigid, kes nüüd majandusliselt üksteist nõrgendavad, võivad koostöötamise ja üksteise täiendamise puhul jõuda mitte üksinda majanduslikule jõukusele, vaid tõsta oma kultuuri ja osa saada tervest inimsivilisatsioonist.

Lubatagu veel kord lühidalt kokku võtta eelpooltoodu peapunktid:

1) Tagajärjekka sotsiaalpoliitika eelduseks on töötavate kihtide vastav elustandard.

2) Viimase kindlustamine võib sündida hästi väljaarendatud sotsiaalkindlustuse süsteemi abil: meie ühiskonnas ei tohi olla isikuid, kes ilma enese süüta, elatismiinumist vähema sissetuleku omavad.

3) Palga tasapinna kõrgelhoidmine tuleb kindlustada kollektiivlepingute sunduslikkudeks kuulutamiseega. See peab sündima üksikute riikide seadusandluse poolt, kuid hiljem tuleb seda Rahvusvahelisel Töökongressil kindlustada konventsiooni vastuvõtmisega.

Palgad teevad välja mehaniseeritud ja ratsionaliseeritud ettevõttes ühe väikese osa üldväljaminekute. See osa väheneb alata, mida rohkem ettevõtte muutub eeskujulisemaks tehniliselt.

4) Kõrgemad palgad on mõjuvaks tõukejõuks ettevõtte või tööstuse tehniliseks, otsustarbekohasemaks ja kokkuhoidlikumaks organiseerimiseks. Nemed astuvad kaasa inimtööjõu ja aja kokkuhoidmisele tööstuslikes töös.

5) Kõrgemad palgad võimaldavad toodangu suurendamist ja sellel läbi massiartiklite hinna alanemist; nemed suurendavad järjekulult, siseturu ostujõudu elanikkude suurema osa, sellega üldsuse kasuks.

6) Elustandardi arenemise jälgimiseks tuleks kõikides majandusliselt tähtsamates

maades sisseseda rahvusvaheliselt kindlaksmääratud metoodi järele reaalpalkade statistika.

7) Kõige rohkem takistab elustandardi paranemist, eriti Euroopa maades, kaitsetollide süsteem. Tema läbi muutuvad odavad kaubad konsumendile kättesaamatuks ja paljude maade ettevõtjad hoiavad oma tööliste palgad madalal ja oma kaupade hinnad kõrged sisemaal, et sellel läbi võimalust saada odavamalt välismaale müüa.

Töötatöölise perekond.

Pole tööd, pole leiba. Lapsed nälgivad, ema nutab.

8) Töötavate kihtide elustandardi kõrgendamise küsimust ei saa lahendada üksinda ratsionaliseerimisega sisemaal, vaid ka rahvusvaheliselt tuleb arendada majanduslist läbikäimist ja üksikute riikide koostööd.

9) Tehnilised saavutused ja praktikas alaliselt tugevamaks muutuvad poliitilise ja majanduslike demokraatia põhimõtted kõrgendavad laiade rahvakihtide elustandardi.

10) Nende püüete toetamine ja nende arenemise kiirendamine tähendab sotsiaalse küsimuse lahendamist sellel läbi, et kõigile saab osaks keskmine jõukus.

7. aastakäik.

Sotsiaalpoliitilise kuukirja „Töö ja Terwise“

7. aastakäik.

1931. aasta tellimiste ärasaatmisega palume rutata.

„Töö ja Terwise“, Eestimaa Haigekassade Liidu häälekandja, ilmub 1931. a. endises suuruses (16—24 lhk.), tuues ülavaateid ja kirjutusi töölis-, töökaitse-, kinnituse-, terwishoiu-, hoolekande j. t. sotsiaalküsimuste aladelt, töölis-samariitlaste liikumise üle Eestis ja välismaal.

„Töö ja Terwise“ avaldatakse kinnitusnõukogu ja -ametite tähtsamad otsused.
„Töö ja Terwise“ paneb 1931. a. erilist rõhku just ajakirja sisu mitmekesisusele.

Tellimishind (postiga): 12 kuud (12 numbrit) — 100 snt., 6 kuud (6 numbr.) — 55 snt., 3 kuud (3 numbr.) — 30 senti. Üksiknumber 10 senti. Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused ja haigekassad.

Talluse aadress: Tallinn, W. Pärnu mnt. 31—5, „Töö ja Terwise“.

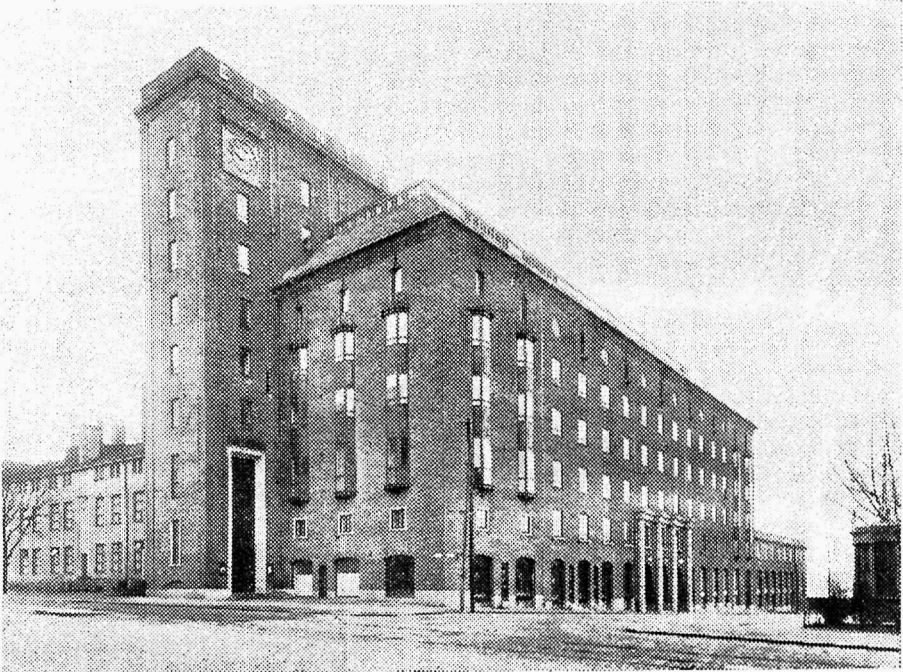
„Elanto“ ja elu.

Töökaitse suurimas põhjamaade ühistegelises asutuses.

„Elanto“ on Helsingis asuv Põhja-
maade suurim kaubanduse ja tööstuse
aladel tegutsev edumeelne ühistegelise
asutus.

Hiljuti sai 25 aastat sellest, kui „Elan-
to“ asutati. Asutajateks olid sotsiaal-
demokraadid ja mõned edumeelsed —
kokku 19 isikut, kes panid uue ette-

deks. Suurim osa tööst tehti muidugi
öösiti. Ja sarnane viletsus ei valitse-
nud mitte ainult pagaritööstuses, vaid
see oli üldine toiduainete tööstuse kõigil
aladel. Kolmandik neistki oli saanud
hoiatusi, märkusi ja protokolle tervis-
hoiu-ametkonnalt. Ja et viimane tol
ajal polnud nii väga nõudlik, on ise-

„Elanto“ ühistegeliste ettevõtete üks hoonetest Helsingis.

võtte põhikapitaliks kokku 184 tolle-
aegset Soome marka.

Eelmise sajangu lõpul astuti esime-
sed sammud ühistegevuse alal Soomes.
Aga kuni 1905. aastani arenes see lii-
kumine visalt. Tolle aasta kevadel tek-
kis aga pagaritööstuses tööliste ja töö-
andjate vahel sekeldusi, mis panid lii-
kuma mõtte — *tarvitajate oma leiva-
tööstuse avamisest.*

„Elanto“ asutamisele mõjus kaasa ka
see kohutavalt vilets ja ebatervisline
olukord, mis tol ajal Helsingi pagari-
tööstuses valitses. Pandi toime ametlik
uurimus ja see näitas, et *kolmandik*
Helsingi pagaritööstustest asus keldrit-
es ja tööruumid olid ka neis töötava-
tele inimestele köökideks ja eluruumi-

enesest arusaadav.

Olukord nõudis parandust ja selleks
asutati „Elanto“. Taheti saada puhta-
mat ja paremat leiba ning odavamalt
kui eraäridest. Tarvitajate huvid olid
esikohal, tööliste huvid teisel. Tarvita-
jateks pidid esijoones olema aga *töö-
lised.*

Sellele seisukohale asusid „Elanto“
asutajad ja sellest seisukohast on
„Elanto“ ümber koondunud liikmed
veerand aastasajangut vankumata kinni
pidanud.

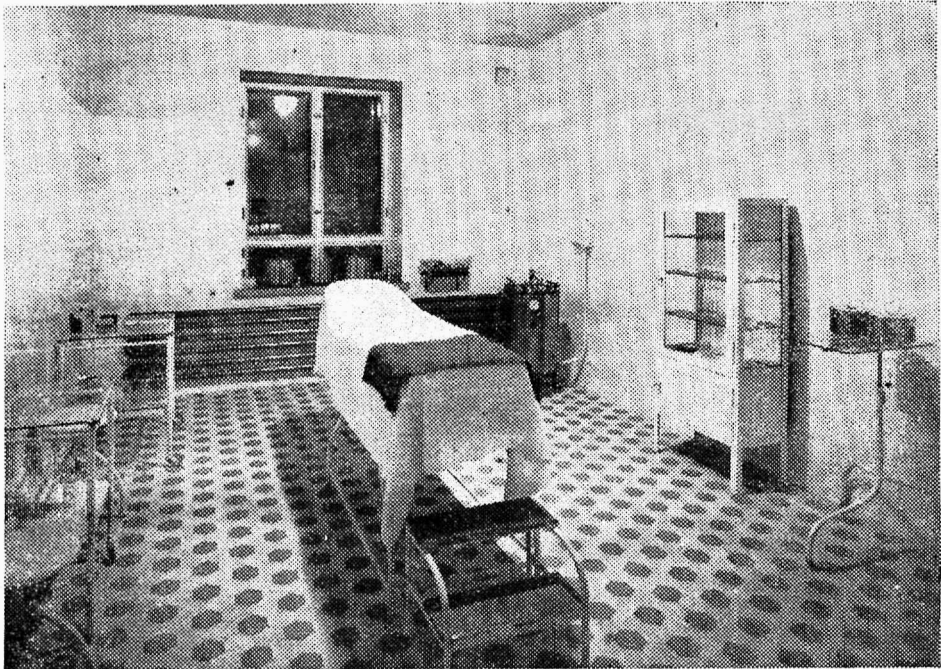
Esimeseks põhjanevaks sammuks
tuleb pidada $2\frac{3}{4}$ ha suuruse maa-ala
ostmist peaaegu nüüdse Helsingi süda-
mes.

Sellele maa-alale asutati esimene „Elanto“ ettevõtte — *pagaritööstus*, mis 1907. a. kevadel avati. Nüüd seisab selle kõrval 1925. aastast alates Põhja-maade suurim ja moodsaim leivavabrik, mis toidab leiva ja pagaritoodetega poole Helsingi linna 240.000 elanikust ja varustab suure osa linna alevikku-destki igapäevase leivaga.

Ja hiigla leivavabriku kõrvale kerkis samal ajal moodne *jahuveski*, mis jah-

ärimaju südalinnas, 33 *kaupluse krunti* maal ja linnaalevites, rida oma *kaubamaju* Helsingi ümbruses ning kaks suu-remat, *mõisataolist talu* maal.

Kaubanduslikel alal on „Elanto“ juba algusest peale sama suure eduga tegu-senud. Suurimaks sammuks sellel alal oli Helsingi *tööliste ühistegelise kaup-luse* ostmine 1914. aastal. Minek leiva, piima ja lihatoodete müügi pealt sega-kauba alale tähendas ka edu. Ei ole

„Elanto“ polikliinik.

vatab 20.000 klg. vilja öö-päeva kestel.

Lisaks neile on samale maa-alale si-ginenud veel *vorsti- ja konservivabrik* (1926. a.), *külmetusmaja*, mille keld-ritesse jahutamiseks võib korraga ma-hutada ½ miljonit kilo värsket liha; *kalja-, shokolaadi- ja taimeõlivabrikud*, *karastavate jookide tehas*, *meierei*, *kesk-jõujaam*, *keskladu*, uus administ-ratsiooni hoone jne. ning rida abivab-rikuid ja töökodasid oma jaoks. Vii-mastest võiks siin mainida suurimaid: *õmblus-*, *sadulsepa-*, *puusepa-*, *raua-*, *masina-*, *auto*, *maalri- ja elektri-tööko-jad*, *pesumaja* jne.

Peale nende tööstuste ja kinnisvarade on „Elanto“ veel 16 *ehituskrundi oma-nik* Helsingi linnas, tal on rida suuri

valmisriiete ja tekstiiltoodete alad ka kõrvale jäänud ning rohtude ja kemi-kaalidega on „Elanto“ juba kümme aastat kaubelnud.

Eriti kuulsaks on „Elanto“ saanud oma suurte, nägusate ja puhaste koh-vikute-söögimajade läbi. Esimene neist avati 1908. aastal ja praegu on neid Helsingis 12.

Kui suureks „Elanto“ on — pea mitte-millegist — veerandsajangu kes-tel kasvanud, sellest siin veel mõnin-gaid arvusid.

„Elanto“ on praegu liikmeid umbes 41.000 ning töölisi ja ametnikke üle 2.300; segakauplusi 79, leivakauplusi (Helsingis) 92 ja maal on 20 segakaup-luse juures leiva- ja piimakauplused,

liha- ja vorstikauplusi 38, 1 valmisriietekauplus, 7 riidekauplust, 5 jalanaõudekauplust, 3 majanduskauplust, 15 rohu- ja värvikauplust ja 12 kohvik-restoraani. Kauplusi, peale söögimajade, oli 1930. a. algul kokku 223. Kaubandusline läbikäik (müük) tõusis l. a. 328.462.651 Soome margani ja toodangu nettoväärtus samal ajal 118.756.412 Smrk. Aasta puhas ülejääk oli 10.941.660 Smrk. ja varanduste koguväärtus raamatute järele 178.265.033 Smrk. ning neist rahas ja väärtpaberites 55.758.852 Smrk. Puhதாகাস্ত jagas „Elanto“ 1929. a. oma liikmetele ja ostjatele ligi 5¼ milj. Smrk.

Terve oma olemasolu ajal kuni 1. jaan. 1930. a. on „Elanto“ müügi läbikäik olnud 2.701.905.781 Smrk. — sellest on puhast kasu saanud 119.818.907 Smrk. ja viimasest summast on ostjatele ja müüjatele antud tagasi 40.990.097 Smrk. — kuna liikmemaksudena on saadud kokku terve aja kestel umbes 1 milj. Smrk. Kokkuvõttes leiame, et „Elanto“ ostjad-liikmed on 25 a. kestel saanud tagasi 41 milj., kogunud mitmesugustesse kapitalidesse umbes 60 milj., hankinud kokku varanduse, mille väärtus — peale kapitalide — umbes 100 milj. ja kõige selle kordasaatmiseks oma raha pannud selle aja jooksul kõigest 1 milj. S. marka!

Paremat tagajärge ühistegelisel alal ei või enesele ette kujutada.

*

„Elanto“ on üheks suurimaks osanikuks edumeelsete ühistegelises keskkliidus, ühistegeliste kaubandusettevõtete suur-müügi keskorganisatsioonis ja kindlustusseltsis „Kansa's“.

„Elanto“ tegevust lähemalt vaadeldes peatume esiteks liikmete juures.

Nagu tähendatud, on neid umbes 41.000. Suurim osa neist (60,6%) on tööstuses ja kaubanduses töötavaid töölisi, teiseks suurimaks rühmaks on (19,6%) väikeäride pidajad, kontori-ametnikud jne. Siis järgnevad suuräri-mehed, ametnikud jne. (9,7%), vabaelukutselised, mitmesuguste tööliste rühm jne. — viimased juba tähtsuseta protsentides. Liikmetest on mehi 51,8% ja naisi 48,2%.

Liikmetele jagab „Elanto“ harilikult 2% puhaskasust. Selle lisaks on „Elanto“ kindlustanud oma liikmed matmis-kulude katmiseks. Kindlustamine algas 1924. a. algul. Kindlustussumma, mis liikme surma puhul makstakse, on 500 Smrk. Kinnitatakse liikmeid, kes möödunud 3 aasta liikmemaksu tasunud ja ostnud „Elanto“ kauplustest vähemalt 3000 marga väärtuses kaupa. Pärast 1923. a. liikmeksastunudest kindlustatakse vaid need, kes sel puhul olid alla 50 aasta vanaduses. Kindlustatuid oli 1929. a. aastal 17.256 liiget ja neile maksti 304 surma puhul kokku 152.000 Smrk.

Nüüd tuleme „Elanto“ tööliste juure. Nende arv tõuseb üle 2.300. Rohkem kui pool (1300) neist töötavad kauplustes ja restoraanides, kolmanda suurima rühma (534) moodustavad vabrikute ja töökodade töölised, ladudes ja transpordis töötab 212 töolist, kontori-tes 143 inimest ja teistel aladel vähem. Palkadena maksti 1929. a. kestel 42.557.019 Smrk.

„Elanto“ töölistest kuulub suurim osa vastavatesse kutseorganisatsioonidesse, millistega „Elanto“ on oma tööliste suhtes sõlminud vastavad kollektiiv-töölepingud. Palkasid on kõrgendatud üldiselt ja automaatselt siis, kui elukallidus on tõusnud ja tööalade kaupa siis, kui töölepinguid on sõlmitud. „Elanto“ töölised pole oma tööandja vastu kunagi streikinud ja nende palgad on kõrgemaid, mida Helsingis vastavatel aladel makstakse. Töölistel on iga aasta seaduses ette nähtud 2 nädala puhkus täie palgaga. Puhkeaeegade palkadeks kulus 1929. a. ligi 2 milj. Smrk.

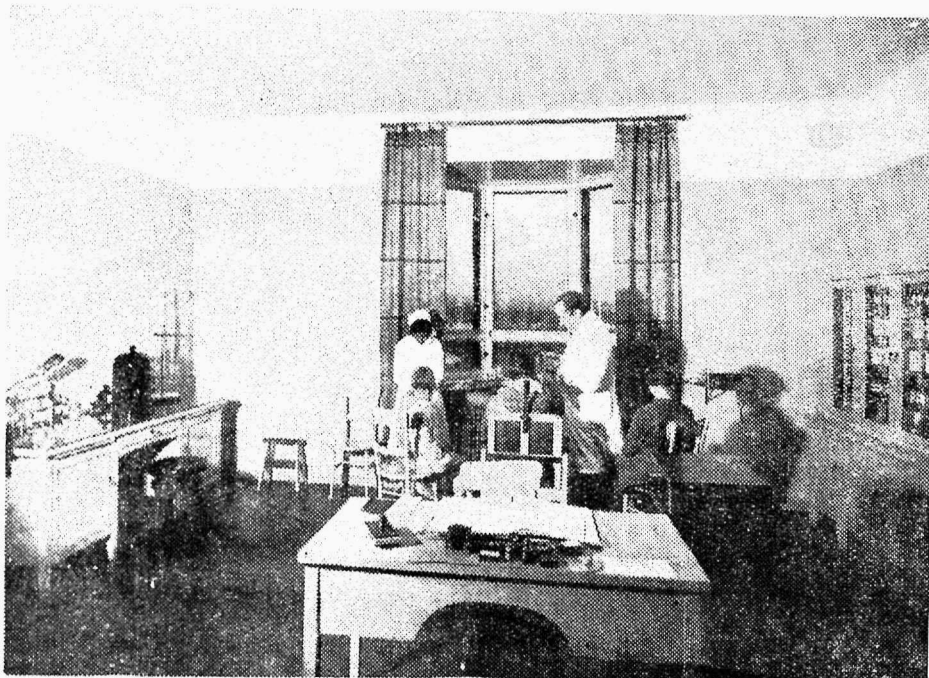
Üldist sunduslikku haigekassat Soomes ei ole. „Elanto“ on seda silmas pidades korraldanud oma arvurikkale personaalile abiraha maksmise haigestumise puhul. Vähem kui 3 a. „Elanto“ teenistuses olnud isikud saavad haiguse puhul 14 päeva palga, 3—5 a. teeninud 3 nädala palga ja rohkem kui 5 a. teeninud isikud saavad haiguse korral täie palga kuni 1 kuuni. Erilistel juhustel minnakse üle neist piiridest. 1929. a. maksis „Elanto“ haiguste puhul abiraha kogusummas 278.446 Smrk.

„Elanto“ töölised ja ametnikud on

ka õnnetuste vastu kindlustatud sel määral, nagu vastav seadus seda nõuab.

Edasi on „Elanto“ 1928. aastast alates korraldanud polikliinilise arstiabi oma tööliste ja ametnikkudele ning nende perekonna liikmetele. Selleks on vastav polikliinik ning arst ja õde alaliselt teenistuses. Tarbekorral hoolitsetakse haige eest ka ta kodus. Haigete eest hoolitsemine sünnib maksuta; ei

oma personaali jaoks üleval hoolekandebürood, mille ülesandeks arendada kokkuhoidu oma liikmete keskel (liikmeid büroos oli 1929. a. 726) ja toetada neid oma elu mõistlikuks korraldamisel. Liikmete eest maksis büroo läinud aastal ligi 3,9 milj. Smrk., saades samal ajal liikmetelt ligi 4 milj. Smrk. sisse. Büroos on, selle liikmetel, hoiul üle 1½ milj. Smrk.

„Elanto“ polikliinik.

võeta maksu ka rohtude ega sidematerjali eest.

Polikliiniku ülesandeks on ka uurida „Elanto“ tööliste ja ametnikkude tervislikku olukorda üldiselt. Selleks vaadatakse terve personaal kord aastas arstliselt läbi. Polikliinikus sooritatakse ka kergemaid operatsioone haigetele.

„Elanto“ on hoolitsenud ka oma ametnikkude elukindlustuse eest. Kindlustussumma on olnud teenistusajast; 2—5 aastat teeninud ametnikud on kindlustatud 2000 Smrk. summast; 5—10 a. teeninud 5000; 10 a. ja rohkem teeninud 10.000 Smrk. peale. Kindlustussumma makstakse kindlustatu surma puhul. Kindlustatute arv oli 1. a. 1673 isikut.

„Elanto“ on 1924. a. alates pidanud

Ka ehituslaenukapital on „Elanto“ personaali jaoks asutatud. See oli nelja aasta eest kui „Elanto“ ehitas oma tööliste ja ametnikkude jaoks suure elumaja ja peale seda eraldas personaalfondi summadest osa eriliseks ehituslaenukapitaliks, kust antakse laenusid neile oma töölistest ja ametnikkudest, kes üksinda või kollektiivselt omale kodu ehitavad.

„Elanto“ töölistel ja ametnikkudel on oma spordiselts, näiteselts, pasunakoosõprade rida teisi õppe- ja meelelahutusorganisatsioone. Lisaks on personaali jaoks kaks suurt raamatukogu. Kõiki neid kultuurtoiminguid toetab „Elanto“ aastast-aastasse suurte summadega — läinud aastal 75.000 Smrk. summaga.

Peale selle annab „Elanto“ oma personaali kultuurtegevusele vajalikud ruumid maksuta oma majades.

Helsingi äärel, Sompasaarel, on „Elanto“ suveks oma personaali lastele asutanud lastekolonii, kus päeviti on viibinud 100 lapse ümber.

Oma personaali jaoks on „Elanto“ aastate kestel kogunud ligi 6 milj. Smrk. suuruse kapitali ning korraldanud hoiukassa, kus liikmetel töölistel ja ametnikkudel oli läinud aasta lõpul üle 46,5 milj. Smrk. hoiul, siis olemegi lühidalt loetlenud „Elanto“ tähtsamad tegevusalad ja ettevõtted.

Üldiselt võetuna peame tunnistama, et „Elanto“ on olnud vast ehk suuri-

maks teguriks selleks, et toiduainete valmistamine — eriti leiva ja pagari-toodete — on muutunud Helsingis puhtamaks, et söögimajade tasapind on tõusnud, tööliste seisukord paranenud, et tervishoidline külg toiduainete valmistamisel ja müümisel on saanud esikoha ja lõpuks, et toiduainete hinnad Helsingis on praegu odavamad kui mitmepool provintsis — rääkimatagi kasudest, mida „Elanto“ on 25 aasta jooksul oma liikmetele ja palgalistele andnud.

„Elanto“ on ja kõlbab eeskujuks kõikjal, kus töö ja tervise — elu eest võideldakse.

M. H.

Kool ja haigused. Mumps (süljenäärme põletik).

Dr. Aug. Weltmann.

Kooliõpilaste juures võime sagedasti tähele panna, et nendel paistetak kõrvaesine süljenääre tugevasti üles. Iseäranis 1929. a. talvel levines see haigus Tallinnas kooliõpilaste keskel laias ulatuses. Selle haiguse ajalugu ulatab kaugeesse halli minevikku, sellesse Kreeka ajajärku, kus elas ja praktiseeris kuulsa arstiteaduse isa Hypokrates. Tema pani juba seda haigust tähele, uuris selle tekitajat ja kirjeldas esimesena selle haiguse üksiksümptoome ja kaasaskäivaid komplikatsioone. Mumps on nakkushaigus, mille tekitajat ei ole veel leitud. Ta levineb kas suurema epidemiana või jälle võtab oma alla üksikud linnad, maakohad, koolid, lastekodud ja kasarmud. Nagu juba ülal tähendatud, oli ta 1929. a. talvel meie kooliõpilaste peres Tallinnas laialt tuntud haigus, kuid möödus õnneks ilma suuremate komplikatsioonideta. Haigus kantakse otsekoheses kokkupuutumises haigetelt tervetele üle. Samuti võib ka haigust edasi anda inimene, kes puutus haigega kokku. Ka esemed, mida haige tarvitas ja millega ta kokku puutus, on haiguse laialilevinemise vahenditeks. Kuna paljud lapsed haigust jalapeal põevad, siis laotavad nad infektsiooni laiali kokkupuutumisel tervetega, näiteks koolis. Haigusetekitajad mikroobid satuvad välisilmast inimese suhu ja sealt siis

süljetoru kaudu (ductus stenoianus) kõrvaesisesse süljenäärmesse. Haigust tuleb kõige sagedamini ette kooliaastates.

Haiguse peiteaste — inkupatsioon on siin kaunis pikk ja kestab 2½—3 nädalat. Kui on möödunud see ajajärk, siis tõuseb palavik, nagu iga nakkushaiguse korral, kõrgele ja kõigub 39° C ümber. Kõrvaesine süljenääre (Glandula parotis) paistetak tugevasti üles, katsumise juures on valuta ja taignataolise pehme konsistentsiga. Näärme paistetuse võib olla ühe- või jälle kahepoolne. Kuna paistetatud nääre asub lõualuude ja neelamise lihaksete peal, siis takistab ta neelamist ja on valus. Ühtlasi litsub ta kõrva käigu peale, mis siis ajutiselt kõrva kuulmist nõrgestab ja kõrvades pisteid tekitab. Haiged kaebavad peavalude ja söögiisu puuduse üle; peale selle on nad pahuras meeleolus.

Kui mingisugust komplikatsiooni juurde ei tule, siis paraneb haigus ühe nädala jooksul, kui on paistetuse ühepoolne, kuna aga kahepoolne näärme-paistetuse võib haigusekäiku pikendada. Ühes paistetuse kadumisega langeb ka palavik ja haiged tunnevad endid sedavõrd tervetena, et võivad koolitööd jätkata. Kuid paranemise ajajärgus kaasub mumpsil üks imelik komplikatsioon, mida ka Hypokrates kirjeldas, ja mida

õnneks kaunis harva juhtub: haigel paistetavad korraga suguosades munad üles ja on valusad. Sarnane munade põletik võib olla kas ühepoolne või kahepoolne. Põletikul on aga omad kurvad tagajärjed, sest ta tihti tekitab munade kõdunemist (atrophiat). Kui on näiteks mõlemate munade põletik, siis võib haige jääda mõneks ajaks suguvõimetuks. Ka tütarlaste juures analoogiliselt tuleb munasarjade põletikku ette, kuid harvem.

Pikale veniva mumpsi korral võib ka harva tähele panna mõnda peapõletiku üksiksümptoomi, nagu peavalu, aeglane pulss, palavik ja okse. Kuid juhtub ka, et sarnastest üksiksümptoomidest võib välja kujuneda raske peapõletik, mis siis ka lapse elu kustutab.

Veel üks rasketest komplikatsioonidest, mis haruldaselt vähe ette tuleb, on sisekõrva labürindi äge põletik (labürinhiit). Sarnane põletik tekitab kõrva labürindis sedavõrd raskeid rikeid, et haiged kõrvakuulmise kaotavad sellest kõrvast, kus asus põletik. Kui on aga põletik kahepoolne, siis jäävad haiged kurtummaks.

Ka verine neerupõletik tekib vahel mumpsi juures, kuid ta on niivõrd hea-

loomuline, et tema juures pikemalt ei peatu.

Nii siis on mumpsil, mis näib meil esialgu väga heatahtlik, siiski aga vahel liiga tõsised tagajärjed, muutes elurõõmsa nooremehe suguvõimetuks või jälle kurtummaks.

Et enam-vähem hoiduda sarnastest tõsistest tagajärgedest, tuleb haige paigutada voodi. Paistetanud süljenääre soojalt kinni siduda mingisuguse salviga, milles osutub väga hästi 20% ichtiolsalv. Võib ka kokku võida paistetuse koht 1% jodi-vasogeniga või jälle teha savimullaädika (Liq. Burovi 2%), piirituse 50% kompress, mida võib veel salvile peale panna. Samane soendav kompress mõjub väga hästi paistetuse alanemiseks kaasa. Suud loputada, kas 3% vesiniku ülihappega, borhappega — teelusika täis klaasitäie vee peale, või jälle kummeliteega. Söögiks anda, nagu iga teise palavikugaiguse juures, magedaid piimatoite, kisselli, kompotti, kuivikuid ja hästi teed.

Haige jääb seniks voodisse, kuni haigus täiesti möödunud.

Kuna mumpsil võivad olla, nagu nägime, väga rasked kaashaigused ja tagajärjed, siis on arsti kutsumine tarvilik.

Kodustest arstimisvahenditest.

Prof. dr. A. Grotjahn.

Otstarbekohasemaid koduseid arstimisviise on rahu, äraootamine ja mittemidagi tegemine. Suuremas enamuses igasugused väiksemad terviserikked, nagu külmetus, nohu, peavalu, kurguvalu jne. kaovad selle arstimisviisi juures iseenesest. Kui aga halb enesetunne vältab pikemat aega ehk jälle tulevad ilmsiks kahtlustäratavad haigusnähted, siis võib ainult arst ütelda, mis vaja teha. On täiesti ekslik niisugusel juhul arstile ette jõuda igasuguste koduste abinõude tarvitamisega, nagu higistamine, oksele ajamine jne. Isegi külma-veekompress, mida eksikombel nimetatakse „loomulikuks koduseks arstimisvahendiks“, võib ette võtta ainult arsti eeskirja kohaselt, kes nad määrab vastavalt haiguskujule. Ilma arsti eeskirjata sisse võtta arstirohte või mis veelgi

andeksandmatum, seda soovitada teistele, on üks kahest, kas kahjulik või parimal juhul ülearune.

Kodused arstimisvahendid.

Meis pesitseb ikka veel esisade ebausk arstirohu kõikevõimusse ja sellepä-

rast ei taha me ka kuidagi aru saada, et sisemised haigused suuremas enamuses kaovad iseenesest keha regeneratsioonijõu (uudumisjõu) mõjul, loomulikult teel kiiremalt ehk aeglasemalt, ilma et arstirohud seda loomulikku tervenemist takistada suudaksid.

See lihtne tõde hoiab ära igasuguseid pettumusi, valevõtteid ja asjata haige piinamist ja lubab siiski kasutada kõike neid arstlikke valuvähendavaid rohte, mida moodne arstirohtude tagavara meile õnneks külluses pakub.

Õrnade ja tundelikkude orgaanide haigestumise puhul peab eriti ettevaatlik olema koduste arstimisvahendite kasutamistega. Nõnda võib kurgu loputamiseks tarvitada soolvett ainult seni, kuni arst pole ette kirjutanud midagi tugevamini mõjuvat rohtu.

Silmavalu puhul võib asjatundmatu ainukese vahendina kuni arsti eeskirjani, kasutada veelappe, millele juure lisatud peent boorhapet, umbes triiki teelusika täis $\frac{1}{4}$ liitri vee peale.

Ischias (Puusavalu).

Prof. dr. Paul Schuster.

Ischias on haigus, mis tekitab kanget valu reies ja jalas. Valu siirdub puusast piku reit alla jalga, liikudes puusanärvi, n. n. ischiadicus-närvi mööda.

Puusavalu.

Puusanärv

Haiguse algastmes valud käivad hoo-kaupa ja harva, pärastpoole aga sagedasti, kestes päevi ja olles eriti tugevad ja piinavad ööseti. Tavaliselt jala liigutamine ei suurenda valu, ja on juhte, kus käimine mõjub just valuvähendavalt. Valu on näriv, põlev, harva tõmblev. Puusaerk on jala tagaküljes,

sellepärast on ka *chtne ischiavalu jala seljapoolses osas, alates sügaval istemuskulatuuris ja liikudes reie tagumist külge mööda sääremarja väliskülge pidi alla jalga*. Valu suurendab: rõhk muskulatuurile, veel enam rõhumine erguväädile ja kere ehk jala liigutused, mis seda erku pingutavad. Vahel harva selt-sib valuga ka isesugune selgrootulba kõverdus, mis ühe puusa teisest tuntavalt kõrgemale kergitab.

Ischias võib tekkida väga mitmesugustest põhjustest. Puusaerku ja tema algjuurt selgroos võivad rõhuda ja rebida reumatilised või temalaadilised selgroolülide haigused, teda võivad haigestada mürgiained, mis kehas ringlemas (alkohol, tina) või jälle igasugused nakkushaiguste pisilaste mürgid. Ischiast võivad tekitada ka haigused, millede asukoht puusakoopas, nagu emakoja ja munasarjade haigused, paised jne. Need haigused võivad niivõrt vigastada puusaerku, et sellest hiljem areneb ischias.

On olemas ka sääraseid ischiajuhte, kus kuidagi ei saa kindlaks teha mingisugust nähtavat ergu haigestumist, kuigi haiguse tundemärgid (sümptoomid) on täpselt samad, nagu anatoomiliselt nähtava erkude haigestumise juures. Need juhud, kus juba anatoomiliselt on selgesti näha ergurike, kuuluvad raskemini arstitavate hulka. Jala muskulatuur kuivab täiesti kokku, jalg jääb tuimaks igasugustele välistele mõjudele, kaob refleksivõime jne.

Ischiase kestvus oleneb erkuderikke iseloomust. Enamalt jaolt ischias, mis

arenenud üldisest närvinõrkusest ehk reumaatilisest kalduvusest, kaob mõne nädala järele, raskemad juhud aga kestavad kuid.

Igäiks, kes kord põdenud ischiast, peab hoolega vältima kõiki neid põhjusi, mis võivad tekitada puusaergu uut haigestumist. Kõigepealt peab hoiduma külmetusest, ei tohi tarvitada alkoholi, peab hoiduma jala ülipingutusest ja hoolitsema korraliku seedimise eest. Sest pole võimatu, et mürgiollused, mis halva seedimise tõttu sooltest satuvad

verekäiku, võivad vigastada puusaerku.

Hoolimata suurest valust ei kuulu ischias õnneks siiski nende haiguste hulka, mis inimeselt röövivad töövõime. Ainult harva tuleb heita voodi ja anda jalale täielik puhkus. Enamikus aga ischiahaige võib käia ja teha tööd, seda enam, et jala liigutamine sageli vähendab valu. Ischiahaigele võib julgesti anda lootust, et ta haigus ravitsedes kaob täiesti, ka siis, kui valud on juba kestnud kuude kaupa.

Ujumisbasseinid ja silmahaigused.

Dr. K. Suszmann.

Et ujumisbasseinide ja silmahaiguste vahel on mingi tähelepanuväärne suhe, polnud seni laiemalt teada. See aga on siiski olemas ja leiab kinnitust ühe uue silmahaiguse kirjelduses, millele ta leidja on andnud nime „ujumisconjunctivitis“ (sidenahapõletik).

Haiguse esimeses staadiumis silma sidenahk on põletikus ja eristab tugevasti mäda ja haigus ise venib pikale, kestes kuid. Seni oli silmaarstide ja hügieenikute enamus arvamisel, et haiguse tekitajaks on vesi ise, kuigi selle väite tõenduseks pole olulisi tõendusi. Et aga kinnistes supelasutistes võimalikult vältida selle haiguse kui ka teiste silmahaiguste idude levimist vee kaudu, on hakatud suuremates saunades ja ujulates vett järjekindlalt puhastama nõrga kloorlahuga. See abinõu on suar edusamm tervishoiu alal ja ta on mainitav eriti sellepärast, et laialistes rahvakihtides mingi eelarvamuse mõjul ikka alles vee klooritamise arvele eksi-kombel kirjutatakse mõnedki silmahai-

gused. Muidugi ei olene silmasidenaha-põletik igakord basseinide kasutamisest ja ei ole veel ujumisconjunctivitis. Siiski on vahepeal tarvitusele võetud ettevaatusabinõude tõttu ujumisconjunctivitis hulga harvemaks jäänud.

Ent ujumisbasseinid võivad ka teises suhtes olla üsna hädaohtlikud silma tervisele. Jahe niiske element mõjub tugevasti naha veresoontele ja sealt edasi ka sisemistele organidele.

Silmad, mis juba niikuinii omavad kalduvuse kõrgendatud siserõhule, ehk mille sisemised veresooned, olles muutunud põletikkude mõjul, ehk olles haigusvastuvõtlikud rebenemiste tõttu — nagu näiteks raskemal kujul lähinägelikkuse või soonteskleroosi juures — võivad jaheda supluse mõjul saada verevoolu sisemisse silmaossa või jälle suplus võib halvendada olemasolevat sisemiste silmanahkade haigust.

Sellepärast kasutatagu suplusi ettevaatlikult ja mõistlikult.

(Gesundheit.)

Mõnda kaitseprillidest.

Dr. Kurt Thomalla.

Viimaste Saksa riikliku kinnitusameti statistiliste andmete järgi on tööõnnetuste tingitud silmavigastusi 34.640 ja pealegi ainult neis ettevõtetes, kus tööliised kinnitatud vastavates kutseühisustes. Üldine silmavigastuste arv on seega veelgi suurem.

Kivimurdudes ja teistes sellelaadilistes ettevõtetes on kinnitusameti andmetel viimase aasta aruande järgi 6605-st tööõnnetusjuhust 2207 silmavigastust, mida enamikus on põhjustanud kivikilukeste sattumine silma. Oleksid tööliised toimunud eeskirja kohaselt, tarvi-

tades töö juures kaitseprille, oleksid kahtlemata paljud vigastused jäänud

Kaitseprillide puudumine tõi pimeduse.

tulemata. Ent määrus jäetakse sagedasti kergemeelselt tähelepanemata.

518 õnnetusjuhtu põhjustas kivikillukeste sattumine silma tööriista korratu

sihtimise tõttu; 259 õnnetusjuhtu tekitasid killukesed, mis hüppasid silma naabertöölise töökohast. Nii on eeskirjade hoolimatu tähelepanemata jätmise maksnud sadadel silmanägemise.

Põhja-Ameerika Ühendriikides, kus raha ja aega rohkem, on uuritud tööõnnetusi ärահoidvate eeskirjade kasutamise mõju ja püütud saada arve statistiliselt kokku võtta. Nii teatas hiljuti ajakiri „Mill. Section of Concrete“, et 600 suuremas tööstusettevõttes, kus töös enam kui 1/2 miljonit töolist, korraldati ankeet, et kindlaks määrata nende silmavigastuste arvu, mis on suudetud ära hoida kaitseprillide abil. Selgus, et kaitseprilliga oli suudetud ärահoida 2757 mõlema silma vigastust ja pimedaks jäämist ja 4654 ühe silma vigastust.

Kuigi kaitseprillide kandmine tööli- sele tundub pingutava töö juures eksitavana, siis peaksid ülevaltoodud arvud kõige kergemeelsemaga sundima tõsiselt järele mõtlema.

(Gesundheit.)

Surija rahu.

Inimese viimane tund olgu vaikne.

Ei tohi iialgi surija rahu rikkuda, kui selge on, et ükski abi enam ei aita! Surm iseenesest on valuta. Filosoof Schopenhauer ütleb sel puhul tabavalt nõnda: „Surm ei puutu meisse. Sest niikaua kui me elame, pole teda olemas, kui ta seal on, siis pole meid enam.“

Surmaheitlus on hirmus ainult imberolijatele, kuna haige ise suuremas enamuses on kas täiesti ehk jälle pea-aegu täiesti meelemärkuseta. Seda looduse kalduvust kergendada inimesel elust lahkumise viimast tundi nõrkusest tumestatud mõistusega, oleme kohustatud toetama arstliselt ettekirjutatud uimastavate vahendite sissepritsimise või sisseandmise teel. Igal tingimusel ei ole meie aga õigustatud haige rahu segama, tema kaduvat mõistust ärkvel hoidma või isegi ehmata tor-

miliste leina- ja rahutuseavaldustega, või asjatute abipakkumistega, perekon-

Surija juures olge vaiksed!

nastseenidega või teiste sarnaste ärritustega.

Sotsiaalkindlustusest Eestis.

Piimaühisuste koorejaamade haigekassade alla arvamise kohta

on ilmunud kinnituspõhise otsuse

Riigi Teatajas nr. 91: „Kinnituspõhise otsuse üldkoosolek 24. oktoobril 1930 kinnituspõhise otsuse § 12 p. 2 põhjal otsustas seletada, et piimaühisuste koorejaamad ei ole iseseisvad ettevõtted, vaid nende ühisuste piimatööstuste lahutamata osad, mida ei ole tarvis arvata haigekassa alla eraldi. Nendes töötavad isikud loetakse haigekassaliikmeteks samast ajast, mil piimaühisuse piimatööstus haigekassa alla on arvatud.“

Õnnetuste ja kutschaiguste vastu kindlustamise seadus.

mille eelnõu valmis, on praegu läbivaatamisel E. Haigekassade Liidus.

Vabatahtliku haigekassa

asutamisele otsustas asuda restoraniid, söögimajade jne. teenijate koosolek. Praegu on

need teenijad haiguse vastu kindlustamata. Kuna sundusliku kindlustuse alla nad ei kuulu, siis peavad tarvilikuks vabatahtliku haigekassa loomise.

Tööpuuduse vastu kindlustamist

nõuab Eesti tööliklass. Mitmed töölikklassi koosolekud on vastavaid resolutsioone vastu võtnud.

Tööpuuduse vastu kindlustamist leiame peale muu järgmistes riikides, kuigi mitmesugustel ja erinevatel alustel: Austraalias, Austrias, Inglismaal, Belgias, Bulgaarias, Saksamaal, Hollandis, Daanis, Hispaanias, Itaalias, Norras, Poolas, Ameerika Ühisriikides (vabatahtlik), Soomes, Prantsusmaal, Tšehhoslovakkias, Schveitsis ja teistel.

Paljus riikides annavad riik ja kogukond kutsühinguile krediite — töötatavate toetamiseks.

Tööpuuduse vastu võitlemise alal on tähtsamaks vahendiks just tööpuuduse vastu kindlustamine.

Töökaitse.

Vabriku inspeksioon Eestis

saab 1932. a. 50 aastat vanaks.

Vabriku inspeksioon loodi Venemaal 1. juuni 1882. a. seadusega, mis sisaldas ka vabrikutes ja tehastes lastetöö kaitset.

Vene seadused maksavad Eestiski. Tööinspeksioon Eestis täidab samu ülesandeid, mis Vene vabriku inspeksioon. Eesti määrused ja seadused on vaid vähe muudatusi ja täiendusi toonud.

Tööpalka tööstuslikes töös tuleb rahastada.

Korduvalt kuuleme kaebusi, et ettevõtjad tasuvad tööpalka võrtsipoe tsekkidega jne. See on seadusevastane. Tööst. töö sead.

§ 56 järgi tööliste raha asemel kupongidega, kokkulepitud märkidega, leivaga, ainetega ja muude asjadega tasumine on keelatud.

Et tööstuslikes töös peab tööline saama töötasu *rahas*, see seadus pandi Venemaal, kelle alla kuulus ka Eesti, maksma juba 3. juuni 1886. a. seadusega. Keelati ära töötasu maksmine kaubaga, kupongidega ja muude märkidega. Ka tol ajal oli väärtpaperite kupongidega palgamaksimine väga laialdane nähtus. Tekkis isegi eriline kutse — diskonteerid, kes teenisid kupongide vahetamisega.

Töölised nõudku oma töötasu maksmist rahas ja kus seda ei tehta, andku asjale seaduslik käik.

Küsimused ja vastused.

Kas on haigekassal õigus tagasi saada kinnituspõhise kassa poolt tööliste vigastuste puhul väljaantud abiraha?

See on jaatavalt otsustatud küsimus. Riigikohtus oli see arutusel 18. okt. 1928. a. (tsiviilosakonna toimetis nr. 689 — 1928) Eesti tööliste kinnituspõhise voliniku vann. adv. S. Bremeni kassatsioonikaebuse puhul Tallinna-Haapsalu rahukogu otsuse peale 14. detsembrist 1927. a. Tallinna ühise haigekassa nõudes Eesti tööliste kinnituspõhise vastu 327,80 kr. suuruses.

Riigikohtu otsuse motiividest loeme.

„Vastupidi kaebaja arvamisele, osutub õigeks rahukogu järeldus, et haigekassal on õigus tagasi saada kinnituspõhise kassa poolt tööliste vigastuste puhul väljaantud abiraha kinnituspõhise määruses ettenä-

tud „arvetele“ sisuliselt vastavate „lehtede“ põhjal, ning et seesuguse tagasinõudmise vastu võib kinnituspõhise ennast kaitsta ainult vastavate tõendustega kinnitatud vastuväielusega, et haigekassa korralduse aluseks võetud andmed abiraha väljaandmise kohta olid ekslikud ja nimelt, et vigastus oli sündinud teistel, kui „õnnetu juhtumise“ „lehes“ ehk „arves“ ette toodud, oludel ja tingimustel ning et seega tööõnnetust kassaliikmega, kellele toetusraha antud, olnud ei ole (Kinnituspõhise määrus 14. novembrist 1924. a. Tööst. Töö Sead. §§311 ja 357). Ühtlasi osutub alusetaks kaebaja väide, nagu oleks rahukogu otsus vastolus Tööst. Töö Sead. §§ 384 ja 385-ga.

Riigikohtus otsustas:

Eesti tööliste kinnituspõhise voliniku

vann. adv. Siegfried Bremeni kassatsiooni-kaebus tagajärjeta jätta.

**Kas väiksepalgalised peavad ka haigekassa-
maksu tasuma?**

Nende tööliste eest, kes saavad vähemat palka kui $\frac{2}{3}$ mustatöölise keskmisest päevapalgast, maksab haigekassamaksu ettevõtte valdaja ettevõtte summadest (Tööst. töö sead. § 324).

Kahjuks ei peeta seda aga igalpool silmas, eriti ka mitte tekstiiltööstuses.

Mustatöölise keskmise palga määrab kindlaks kinnitussamet ja need normid on avaldatud iga tööinspektori jaoskonna kohta eraldi — Riigi Teatajas.

Töölisvanemate ja ühingute, aga ka iga üksiku töölise ülesanne on selle järgi valvamine, et seadust täidetak.

**Kas võib haigekassa oma rahalisi kohustusi
kinnitada?**

§ 297 järgi haigekassade peal lasuvate rahaliste kohustuste täitmise kergendamiseks on lubatud vastastikune kinnitamine, kas siis kõiki kohustusi või osa neist. Selleks tuleb asutada vastastiku kinnitamise selts. See küsimus on ka haigekassade liidus arutusel olnud ja vistist edaspidi tuleb ta seal lähemale kaalumisele ja otsustamisele.

**Kas võib ettevõtja kaevandustes töölistelt võtta
tööabinõude ja lõhkeainete eest tasu?**

Tööst. töö sead. § 59 järgi on keelatud töölistelt tasu võtta: 1) arstiabi eest; 2) töökodade valgustamise eest, ja 3) valmistamise abinõude kasutamise eest ettevõtte töödel.

Mäetööstuse töölistele võib tööinspektori loaga anda palga arvel valmistushinnast mitte kallimalt:

1) valgustuse materjali maa-aluste tööde jaoks;

2) lõhkeaineid ja

3) muid mäetööstuse juures tarvisolevaid materjale ja tööabinõusid.

Kas arst võib keelduda haige juure tulemast sellepärast, et haiget arstib mõni teine arst, kellega ta on vaenus?

Ei või. Arsti eetika, vanne ja seadus nõuab, et arst igale haigele abi annaks. See on maksev ka nende arstide kohta, kes vahekorra lõpetanud Tallinna ühise haigekassa arstidega. Kui neid kutsutakse haige juure kas arstiabi andma või konsulteerima — ei või nad sellest äraütlelda.

Kas on ettevõtjal õigus töölist, kes hiljaks jääb, trahvida rahaliselt, nagu seda mõnel pool tehakse?

Ei ole. R. T. nr. 112 — 1921. a. avaldatud seadusega on töölise karistamine ettevõtja poolt rahatrahviga keelatud. Töölised, kes üle $\frac{1}{4}$ tunni hiljaks jäävad, lastakse tööle kas kohe või hiljemalt peale esimest töövaheajaga, nagu see sisekorra eeskirjas ette nähtud.

Muidugi ei makseta puudunud tööaja eest tasu.

Kas ületunnitöö on töölisele kohustav?

Ei ole. Tööst. töö seaduse § 200 järgi on ületundide tegemiseks tarvilik tööstusettevõtte juhataja ja töölise vaheline kokkulepe. Teenistuse lepingusse võib võtta tingimusi ainult sarnaste ületunnitööde kohta, mis hädatarvilikud valmistusala tehniliste tingimuste tõttu.

Lugejatele.

Käesoleva numbriga lõpetab „Töö ja Tervis“ oma 6-nda aastakäigu. Eesti oludes on see võrdlemisi pikk iga. Selle aja jooksul on „Töö ja Tervis“ ümber koondunud kindel lugejaskond, kelle keskel esirinnas haigekassade tegelased.

Kõik need ringkonnad, kes Eestiski tunnustavad paratamatuks tarviduseks sotsiaalkindlustuse ja töökaitse, töötingimuste ja töertvishoiu arengut, on asunud „Töö ja Tervis“ kaastöölise, lugejate ja levitajate ridadesse.

„Töö ja Tervis“ on Eestis ainukene sotsiaalpoliitiline ajakiri, temal on suur ja laialdane tööpõld, mis veel tarvilist vilja ei kannu. Kuid ühisel jõupingutusel võib kindel olla, et nende töö, kes võitlevad Eestis aja- ja otstarvekohaste töötingimuste, sotsiaalkindlustuse ja tervishoiuolude paranemise eest, on tulemusi ja tagajärgi, nagu neid näeme kultuurriikides, kus see liikumine ja

võitlus vanem ja intensiivsem oli ja on kui meil.

Senise kaastöö ja toetuse eest kõiki tänades, algab „Töö ja Tervis“ 1931. a. oma 7-dat aastakäiku kindla teadmise, et tema töö vilja kannab ning kõik need ringkonnad, kes tegutsevad haigekassade, sotsiaalkindlustuse, töökaitse ja töertvishoiu alal, eriti aga just need, kes sellest huvitatud, kelle seisukorda see puudutab, veel kindlamini koguvad oma ainukese ajakirja ümber ning oma jõu selle kaastööga ja levitamisega toetamisele rakendavad.

**„Töö ja Tervis“ tellimishind
madalamaks.**

Arvestades lugejate majandusliku olukorraga, mis raskemaks on muutunud, alandab „Töö ja Tervis“ väljaandja 1931. a. alates tellimishinda, mis on järgmine: 12 kuud — 100 senti, 6 kuud 55 senti, 3 kuud 30 senti. Üksiknumber 10 senti.

Tegev toimetaja L. Johanson, kaastoimetaja Aug. Gustavson.

Vastutav toimetaja: Juhan Ode.

Väljaandja: Eestimaa Haigekassade Liit.

Kirjastuse o.-ü. „Täht“ trükk, Tallinnas, V. Pärnu mnt. nr. 31.